

Právna úprava trestnej súčinnosti formou spolupáchateľstva a účastníctva fyzických osôb v Českej a Slovenskej republike

Remig Kubička*

Abstrakt: Článok sa zaoberá dvomi formami trestnej súčinnosti, a to spolupáchateľstvom a účastníctvom. V úvode vysvetľuje pojmy trestná súčinnosť, účastníctvo v širšom zmysle, spolupáchateľstvo a účastníctvo v užšom zmysle. V prvej kapitole analyzuje historický vývoj právnej úpravy spolupáchateľstva a účastníctva v Českej a Slovenskej republike od odstránenia právneho dualizmu v bývalom Československu až po súčasnosť a porovnáva jednotlivé právne úpravy predmetnej problematiky. V druhej kapitole analyzuje súčasnú právnu úpravu spolupáchateľstva a účastníctva v oboch republikách a porovnáva ich navzájom, ako aj s predchádzajúcimi trestnými zákonmi. Cieľom článku bolo identifikovať problematické časti právnej úpravy spolupáchateľstva a účastníctva v posudzovaných trestných zákonoch. Autor v článku v súlade s vytyčeným cieľom identifikoval problematické ustanovenia a iné nedostatky hodnotených ustanovení trestných zákonov s dôrazom na aktuálnu právnu úpravu. Zistenia môžu byť námetom na odbornú diskusiu zameranú na zhodnotenie dôvodnosti zmeny a doplnenia zákonných ustanovení, ktoré autor identifikoval ako problematické.

Kľúčové slová: spolupáchateľstvo, účastníctvo, organizátor, návodca, objednávateľ, pomocník

Úvod

Slovenské a české trestné právo zaraďuje spolupáchateľstvo a účastníctvo medzi formy trestnej súčinnosti.¹ Trestnú súčinnosť možno definovať ako prípady, keď sa na trestnom čine zúčastňuje viac spolupáchateľov alebo vedľa páchatela (spolupáchateľov) iné osoby najmä tým, že trestný čin páchatela alebo spolupáchateľov úmyselne vyvolávajú alebo taký trestný čin uľahčujú či podporujú, zužitkujú výnosy z trestného činu alebo páchatelom trestných činov alebo osobám na ňom zúčastneným uľahčujú uniknúť trestnému stíhaniu alebo trestu.² Pod účastníctvo v širšom zmysle slova právna teória zaraďuje spolupáchateľstvo a účastníctvo v užšom zmysle, kam podľa aktuálnej právnej úpravy v Českej republike patrí organizátor, návodca a pomocník. Súčasná právna úprava v Slovenskej republike do účastníctva v užšom zmysle zaraďuje okrem uvedených foriem aj objednávateľa trestného činu.³

Právna teória a prax (napr. R 36/1973) v Českej a Slovenskej republike sa zhoduje v tom, že ku spáchaniu trestného činu spoločným konaním, ktoré je znakom spolupáchateľstva, dochádza v nasledovných prípadoch:

1) každý zo spolupáchateľov svojím konaním naplní všetky znaky objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu. „Každý zo spolupáchateľov (posudzovaný izolovane) by

* JUDr. Remig Kubička, prokurátor, Okresná prokuratúra Bratislava IV. E-mail: remigkubicka@gmail.com.

¹ Vid' napr. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Beck – online, s. 326–339, MENCEROVÁ, Ingrid et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. aktualizované a prepracované vydanie. Šamorín: Heuréka, 2015, s. 209, IVOR, Jaroslav – POLÁK, Peter – ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 1. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 276–277.

² Obdobne IVOR, Jaroslav – POLÁK, Peter – ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 1, s. 276.

³ Vid' napr. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*, s. 326–339, BURDA, Eduard et al. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. 1. diel. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 139.

bol páchatelom daného trestného činu, pretože vykonal to, čo príslušná skutková podstata požadovala,⁴ alebo

2) každý zo spolupáchateľov „uskutoční len časť konania popísaného v skutkovej podstate trestného činu, ktorá je potom naplnená len súhrnom týchto konaní“.⁵ Uvedený prípad „sa týka najmä tých skutkových podstát, kde konanie sa skladá z niekoľkých aktov alebo je možné ho do nich rozdeliť; napr. použitie násilia ako prostriedku donútenia ženy k súložiu, kde jeden spolupáchateľ môže použiť násilie, druhý v spolupáchateľstve s ním uskutočniť súložie“.⁶

3) konanie každého zo spolupáchateľov bolo článkom refaze, pričom samo o sebe neapľňuje ani čiastkový znak objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu. Jednotlivé činnosti – články refaze smerovali k priamemu vykonaniu trestného činu a len vo svojom celku naplňujú konanie požadované objektívnou stránkou skutkovej podstaty trestného činu. Tento prípad sa od bodu 2) „odlišuje tým, že príslušná skutková podstata nevyžaduje dve, ale len jedno konanie. Spolupáchatelia si však toto ‚jedno‘ konanie rozdelia tak, že až jeho posudzovaním ako celku môže dôjsť k spáchaniu trestného činu.“⁷

Účastníctvo v užšom zmysle predstavuje úmyselnú účasť viacerých osôb na trestnom čine, ktorý dospel aspoň do štádia pokusu, namierenú proti rovnakému konkrétnemu záujmu chránenému zákonom, ktorou tieto osoby zamýšľajú spôsobiť rovnaký následok, pričom účastník sa zúčastňuje na trestnom čine nepriamo, avšak medzi konaním páchatela a účastníka je určitá súvislosť (príčinný vzťah). Účastníkom na trestnom čine nemôže byť ten, kto je páchatelom alebo spolupáchateľom toho istého trestného činu (spolupáchateľstvo ako vyššia forma trestnej súčinnosti zahŕňa aj účastníctvo).⁸

Cieľom príspevku je zmapovať historický vývoj právnej úpravy spolupáchateľstva a účastníctva najprv v rámci spoločných Trestných zákonov platných a účinných v bývalom Československu a následne v zákonodarstve samostatnej Slovenskej a Českej republiky, právne úpravy každej z republík navzájom porovnať a pokúsiť sa identifikovať pozitíva a negatíva slovenskej a českej právnej úpravy danej problematiky. Slovenská a česká trestnoprávna úprava vychádza z rovnakých základov. To má za následok, že obe sú v mnohom podobné, avšak obsahujú už určité odlišnosti. Tento stav vytvára priaznivé podmienky na to, aby sa česká a slovenská právna úprava mohli navzájom inšpirovať a obohacovať, čoho predpokladom je ich komparácia. To platí aj pre právnu úpravu spolupáchateľstva a účastníctva. Napriek rozsiahlosti problematiky spolupáchateľstva a účastníctva boli obe formy trestnej súčinnosti pojaté do jedného príspevku, nakoľko vysvetlenie každého z týchto právnych inštitútov nie je možné bez ich vzájomného porovnania a vymedzenia hraníc medzi spolupáchateľstvom a účastníctvom. Oboznámenie sa s historickým vývojom úpravy právnych inštitútov dáva predpoklad pre zistenie, či sa pri novelizácii právnych predpisov v súčasnosti nemožno nechať inšpirovať niektorými časťami v minulosti platnej a účinnej právnej úpravy. Zmapovanie historického vývoja právnej úpravy umožňuje pochopiť dôvody, pre ktoré aktuálna právna úprava dospela do súčasnej

⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 309.

⁵ MENCEROVÁ, Ingrid et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*, s. 218.

⁶ SOLNAŘ, Vladimír – FENYK, Jaroslav – ČISAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2003, s. 361.

⁷ IVOR, Jaroslav – POLÁK, Peter – ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 1., s. 279.

⁸ V uvedenom zmysle vymedzuje znaky účastníctva v užšom zmysle slova učebnica IVOR, Jaroslav – POLÁK, Peter – ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 1., s. 284–285.

podoby, ale tiež vytvára predpoklady pre identifikovanie príčin nedostatkov aktuálnej právneho stavu.

Ambíciou príspevku nie je podať vyčerpávajúci rozbor danej problematiky, ktorý vzhľadom na jeho rozsah limitovaný charakterom príspevku možný nie je s ohľadom na rozsiahlosť danej problematiky.

Vzhľadom na rozsiahlosť problematiky samotného spolupáchateľstva a účastníctva fyzických osôb sa tento príspevok nezaobrá spolupáchateľstvom a účastníctvom právnických osôb.

1. Historický vývoj právnej úpravy spolupáchateľstva a účastníctva od odstránenia právneho dualizmu po súčasnosť

1.1 Trestný zákon č. 86/1950 Sb.

V bývalom Československu existoval v oblasti trestného práva hmotného právny dualizmus do 1. 8. 1950, kedy nadobudol účinnosť *trestní zákon č. 86/1950 Sb.* (ďalej len „tr. z. č. 86/1950 Sb.“).

1.1.1 Spolupáchateľstvo

Pojmové znaky spolupáchateľstva je možné odvodiť z § 6 tr. z. č. 86/1950 Sb., podľa ktorého „za výsledok uvedený v zákone, ktorý bol úmyselne spôsobený spoločným konaním, zodpovedá každý zo spolupáchateľov, ako by ho spôsobil sám“. Ustanovene § 6 tr. z. č. 86/1950 Sb. je potrebné vykladať v spojitosti s § 75 ods. 3 tr. z. č. 86/1950 Sb., podľa ktorého „výsledkom uvedeným v zákone sa rozumie súhrn znakov trestného činu, ktoré sú uvedené v osobitnej časti, s výnimkou zavinenia“. V zmysle § 6 tr. z. č. 86/1950 Sb. za pojmové znaky spolupáchateľstva bolo možné považovať spoločné konanie dvoch a viacerých osôb a úmyselné zavinenie konajúcich osôb. Na rozdiel od neskoršej právnej úpravy (viď ďalej) zákonodarca medzi zákonné znaky spolupáchateľstva výslovne pojal úmyselné zavinenie. Úmyselné zavinenie sa muselo vzťahovať „jednak na skutočnosť spoločnej činnosti spolupáchateľov a jednak na výsledok uvedený v zákone spôsobený týmto spoločným konaním“.⁹ Tr. z. č. 86/1950 Sb. teda pripúšťal len úmyselné spolupáchateľstvo na úmyselnom trestnom čine.¹⁰ V zmysle § 6 tr. z. č. 86/1950 Sb. každý zo spolupáchateľov niesol plnú trestnú zodpovednosť za naplnenie všetkých znakov skutkovej podstaty trestného činu, hoci k ich naplneniu došlo len vďaka spoločnému konaniu a bez ohľadu na podiel konkrétneho spolupáchateľa na naplnení znakov trestného činu (napr. výšku škody spôsobenej konaním konkrétneho spolupáchateľa), za predpokladu, že tak spoločné konanie, ako aj naplnenie znakov skutkovej podstaty trestného činu, bolo pokryté úmyselným zavinením každého zo spolupáchateľov.

Spolupáchateľstvo na vojenských trestných činoch bolo všeobecným ustanovením vzťahujúcim sa na všetky vojenské trestné činy (desiata hlava osobitnej časti tr. z. č. 86/1950 Sb.) explicitne obmedzené na osoby uvedené v § 269 ods. 2 písm. a)–e) tr. z. č. 86/1950 Sb. Podľa § 269 ods. 2 tr. z. č. 86/1950 Sb. „priamym páchatelom alebo spolupáchateľom vojen-

⁹ HATALA, Vojtech. *Zavinenie v československom socialistickom trestnom práve*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1961, s. 211.

¹⁰ Ibidem.

ských trestných činov môže byť iba a) vojenská osoba v činnnej službe, b) osoba, ktorá sa povolaním na osobitnú službu stala príslušníkom brannej moci, c) príslušník vojensky organizovaného alebo iného zboru, ktorého príslušníci podliehajú podľa osobitných zákonov ustanoveniam o trestných činoch vojenských, v činnnej službe, d) vojenská osoba a príslušník zboru uvedeného pod písm. c) mimo činnnej služby, ak je v služobnej rovnosate, alebo e) vojnový zajatec.“ Napriek takejto výslovnej všeobecnej právnej úprave vzťahujúcej sa len na vojenské trestné činy, bolo možné dospieť výkladom aj iných skutkových podstat trestných činov k zisteniu, že ich spolupáchateľom nemôže byť akýkoľvek trestne zodpovedný subjekt. Takýmto trestným činom bol napr. trestný čin porušenie povinnosti verejného činiteľa podľa § 175 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Sb.

1.1.2 Účastníctvo

Trestní zákon 86/1950 Sb. z foriem účastníctva, ktoré sú obsiahnuté v aktuálnej slovenskej a českej právnej úprave, poznal len návod a pomoc. Vtedajšia slovenská odborná literatúra používala pojem „účastenstvo“, pod ktoré bolo zaradované, okrem návodu a pomoci tiež spolupáchateľstvo.¹¹

Definíciu návodu obsahoval § 7 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Sb., podľa ktorého „*kto v niekom úmyselne vzbudí rozhodnutie spáchať trestný čin, potresce sa podľa trestnej sadzby ustanovenej na trestný čin, na ktorý navádzal*“. Pojmové znaky pomoci zákonodarca začlenil do § 7 ods. 2 tr. z. č. 86/1950 Sb., podľa ktorého „*kto niekomu úmyselne poskytne pomoc na spáchanie trestného činu, potresce sa podľa trestnej sadzby ustanovenej na trestný čin, pri ktorom pomáhal. Pomocou je najmä poskytovanie prostriedkov, odstraňovanie prekážok, rada, utvrdzovanie v predsavzatí alebo sľub prispieť po trestnom čine*.“

Podľa § 75 ods. 1 tr. z. č. 89/1950 Sb. „*trestnými činmi sa rozumejú len činy súdne trestné, a pokiaľ z jednotlivého ustanovenia nevyplýva ináč, aj pokus, návod a pomoc*“.

V tr. z. č. 86/1950 Sb. uplatnená zásada osamostatnenia účastníctva sa premietla do znenia § 7 ods. 3 a ods. 4.¹² Podľa § 7 ods. 3 tr. z. č. 86/1950 Sb. „*trestnosť návodu a pomocníka nie je závislá od trestnosti priameho páchatela*“. V zmysle § 7 ods. 3 tr. z. č. 86/1950 Sb. „*na trestnosť návodu alebo pomoci nebolo potrebné, aby čin, na ktorý sa navádzalo alebo pri ktorom sa pomáhalo, bol vykonaný alebo aby došlo aspoň k jeho pokusu*“.¹³ Podľa § 7 ods. 4 tr. z. č. 86/1950 Sb. „*ustanovenia o pokuse sa použijú aj na pokus návodu a pomoci*“. V zmysle naposledy citovaného ustanovenia „*za pokus návodu alebo pomoci podľa § 5, § 7 ods. 1 alebo ods. 2 bol trestný ten, komu sa nepodarilo vzbudiť rozhodnutie v inom spáchať trestný čin, hoci sa o to pokúsil, alebo ponúkaná pomoc nebola prijatá*“.¹⁴ Napr. pokusu návodu sa dopustil ten, kto verbálne navádzal inú osobu na trestný čin krádeže podľa § 247 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Sb., ktorá ho však pre poruchu sluchu nepočula. Pokusu pomoci sa páchatel mohol dopustiť napr. tým, že sa pokúsil darovať páchatelovi vlámačské náčinie, ktorý ho však odmietol prijať.

V zmysle § 7 ods. 3 a ods. 4 v spojení s § 75 ods. 1 tr. z. č. 89/1950 Sb. aj v prípade, ak trestný čin páchatela, na ktorý sa vzťahovala aktivita návodcu alebo pomocníka, nedo-

¹¹ Napr. HATALA, Vojtech. *Zavinenie v československom socialistickom trestnom práve*, s. 206 an.

¹² Vid' SOLNAŘ, Vladimír – FENYK, Jaroslav – CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*, s. 369–370.

¹³ BEZECNÝ, Zdeněk et al. *Trestný zákon. Komentár k zákonu z 12. júla 1950. č. 86 Zb. v znení zákona č. 63/1956 Zb.* Bratislava: Osveta, 1959, s. 53.

¹⁴ *Ibidem*, s. 53.

spel ani do štádia pokusu, bolo možné vyvodíť trestnú zodpovednosť voči návodcovi, respektíve pomocníkovi pri každom trestnom čine.

Odborná literatúra viažuca sa k tr. z. č. 86/1950 Sb. prezentovala názor, podľa ktorého návodca alebo pomocník zodpovedal za naplnenie okolností podmieňujúcich použitie vyššej trestnej sadzby len vtedy, ak sa na tieto vzťahovalo úmyselné zavinenie návodcu, respektíve pomocníka. Uvedený názor vychádzal z § 4 ods. 2 tr. z. č. 86/1950 Sb. v spojení so znením § 7 ods. 1, respektíve ods. 2 tr. z. č. 86/1950 Sb. a § 75 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Sb. Podľa § 4 ods. 2 tr. z. č. 86/1950 Sb. „na okolnosti, ktoré podmieňujú použitie vyššej trestnej sadzby, sa však prihliadne, a) ak ide o ťažší následok, aj vtedy, ak ho zaviniť páchatel' z nedbanlivosti, vyjmúc prípady, že zákon vyžaduje aj tu zavinenie úmyselné, b) ak ide o inú skutočnosť, aj vtedy, ak o nej páchatel' nevedel, hoci o nej vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mohol, vyjmúc prípady, že zákon vyžaduje aj tu, aby o nej páchatel' vedel.“ Predmetný názor vychádzal z predpokladu, že § 7 ods. 1 a ods. 2 tr. z. 86/1950 Sb. sú práve takými zákonnými ustanoveniami, ktoré vo vzťahu k § 4 ods. 2 písm. a) tr. z. č. 86/1950 Sb. vyžadujú úmyselné zavinenie ťažšieho následku, respektíve vo vzťahu k § 4 ods. 2 písm. b) tr. z. č. 86/1950 Sb. vyžadujú, aby návodca alebo pomocník nielenže vedel o inej skutočnosti ako o ťažšom následku, ale navyše ju chcel alebo s ňou bol aspoň uzrozumený.¹⁵ V súčasnosti je tento názor považovaný za neaktuálny.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. obsahoval výslovnú právnu úpravu zániku trestnosti návodcu a pomoci na trestný čin. Podľa § 7 ods. 5 tr. z. č. 86/1950 Zb. „návodca a pomocník nie sú trestní, ak zabránia dobrovoľne tomu, aby ten, kto bol navádzaný alebo komu sa pomáhalo, spáchal trestný čin“.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. v § 269 ods. 3 pripúšťal, aby návodcom alebo pomocníkom na vojenských trestných činoch bola osoba neuvedená v § 269 ods. 2 písm. a)–e) tr. z. č. 86/1950 Sb. Podľa § 269 ods. 3 tr. z. č. 86/1950 Sb. „ustanovenia tejto hlavy sa vzťahujú na návodcu a pomocníka aj vtedy, ak nie je osobou uvedenou v odseku 2“.

Ak sa páchatel' trestného činu dopustil súčasne návodu vo vzťahu k rovnakému trestnému činu, bolo možné návod posúdiť ako príťažujúcu okolnosť podľa § 20 písm. h) tr. z. č. 86/1950 Sb., v zmysle ktorého príťažujúcou okolnosťou je to, že páchatel' zvedol k trestnému činu iného, najmä mladistvého. Tr. z. č. 86/1950 Sb. inak neobsahoval špecifické ustanovenie vzťahujúce sa na trestanie spolupáchateľstva alebo účastníctva.

1.2 Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (Sb.)

Trestní zákon č. 86/1950 Sb. bol zrušený Trestným zákonom č. 140/1961 Zb. (Sb.) [ďalej tiež „tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.)“, „tr. z. č. 140/1961 Zb.“, alebo „tr. z. č. 140/1961 Sb.“], ktorý nadobudol účinnosť od 1. 1. 1962.

1.2.1 Spolupáchateľstvo

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (Sb.) stanovoval znaky spolupáchateľstva v § 9 ods. 2, podľa ktorého „ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb, zodpovedá každá z nich, ako by trestný čin spáchala sama (spolupáchateľia)“. Tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) v porovnaní so svojim predchodcom tr. z. č. 86/1950 Sb. v rámci zákonného vy-

¹⁵ Bližšie pozri HATALA, Vojtech. *Zavinenie v československom socialistickom trestnom práve*, s. 229–245.

medzenia znakov spolupáchatelstva upustil od výslovného vyjadrenia úmyselného zavinenia, avšak výklad vzťahu zavinenia a objektívnych znakov spolupáchatelstva zostal prevažne nezmenený. Predpokladom naplnenia znakov spolupáchatelstva v zmysle väčšinového výkladu bol teda naďalej úmysel vzťahujúci sa na spoločné konanie a obmedzenie spolupáchatelstva na úmyselné trestné činy. Rozsah trestnej zodpovednosti každého zo spolupáchatelov tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) vymedzoval totožne s tr. z. č. 86/1950 Sb.

V porovnaní s tr. z. č. 86/1950 Sb., ktorý v rámci skutkových podstát trestných činov so špeciálnym alebo konkrétnym subjektom explicitne obmedzoval spôsobilosť byť spolupáchatelom trestného činu na špeciálny subjekt len pri vojenských trestných činoch, tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) obsahoval všeobecné ustanovenie v § 90 ods. 1, ktoré vo vzťahu ku skutkovým podstatám všetkých trestných činov so špeciálnym alebo konkrétnym subjektom výslovne obmedzovalo spôsobilosť byť spolupáchatelom len na subjekty disponujúce požadovanou vlastnosťou, spôsobilosťou alebo postavením a pri vojenských trestných činoch na vojaka. Podľa § 90 ods. 1 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) *„ak na spáchanie trestného činu tento zákon vyžaduje osobitnú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie páchatela, môže byť páchatelom alebo spolupáchatelom trestného činu len osoba, ktorá má požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie. Páchatelom alebo spolupáchatelom trestného činu vojenského podľa dvanástej hlavy osobitnej časti tohto zákona môže byť len vojak.“*

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (Sb.) v rámci trestnej zodpovednosti stanovenej v § 9 ods. 2 (každý zo spolupáchatelov zodpovedá ako by trestný čin spáchal sám) ukladal pristupovať diferencovane k trestaniu spolupáchatelov. K tomuto diferencovanému prístupu zavazoval § 31 ods. 2 písm. a) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), podľa ktorého *„pri určení druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne u spolupáchatelov aj na to, akou mierou konanie každého z nich prispelo k spáchaniu trestného činu“*.

1.2.2 Účastníctvo

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (Sb.) na rozdiel od svojho predchodcu používal pojem účastník. Podľa § 10 ods. 1 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) *„účastníkom na dokonanom trestnom čine alebo jeho pokuse je, kto úmyselne a) zosnoval alebo riadil spáchanie trestného činu (organizátor), b) naviedol iného na spáchanie trestného činu (návodca), c) poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu, najmä zadovážením prostriedkov, odstránením prekážok, radou, utvrdzovaním v predsavzatí, sľubom prispieť po trestnom čine (pomocník)“*. Podľa § 10 ods. 2 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) *„na trestnú zodpovednosť a trestnosť účastníka sa použijú ustanovenia o trestnej zodpovednosti a trestnosti páchatela, ak tento zákon neustanovuje niečo iné“*. Podľa § 89 ods. 2, respektíve § 89 ods. 1 (od 1. 7. 1970) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) *„trestným činom sa rozumie len čin súdne trestný, a pokiaľ z jednotlivého ustanovenia nevyplýva niečo iné, aj príprava na trestný čin, pokus trestného činu, organizátorstvo, návod a pomoc“*.

Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) vychádzal zo zásady akcesority účastníctva¹⁶ na „hlavnom“ trestnom čine a jeho páchatelovi. *„Akcesorita účastníctva znamená závislosť účastníctva od trestného činu, s ktorým sa účastníctvo spája, t. j. od trestného činu páchatela („hlavného“ trestného činu) a jeho trestnosti“*.¹⁷

¹⁶ Vid' SOLNAŘ, Vladimír – FENYK, Jaroslav – CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*, s. 370.

¹⁷ IVOR, Jaroslav – POLÁK, Peter – ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. 1.*, s. 293.

Odzrazom uplatnenie zásady akcesority bolo znenie § 10 ods. 1 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), v zmysle ktorého predpokladom posúdenia určitých skutkových okolností ako účastníctvo bolo, aby „hlavný“ trestný čin dospel aspoň do štádia pokusu.

Ak „hlavný“ trestný čin nedospel do štádia pokusu bolo možné vyvodit' trestnú zodpovednosť voči osobe, ktorá sa dopustila konania inak zakladajúceho znaky účastníctva, avšak len ako páchatelovi prípravy trestného činu. Tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), na rozdiel od tr. z. č. 86/1950 Zb. nepripúšťal možnosť posudzovania konania ako pokus pomoci, respektíve návodu. Tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) tiež nepoznal kvalifikáciu konania ako pokus organizátorstva (nová forma účastníctva). To však nevyklučovalo, aby určité konanie, za účinnosti predchádzajúcej právnej úpravy podraditeľné pod pokus návodu alebo pomoci, respektíve konanie fakticky predstavujúce pokus organizátorstva bolo posúdené ako príprava na trestný čin. Podľa § 7 ods. 1 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) v znení platnom a účinnom do 1. 7. 1990 (do nadobudnutia účinnosti zákona č. 175/1990 Zb.) „konanie nebezpečné pre spoločnosť, ktoré záleží v organizovaní trestného činu, v zadovážovaní alebo prispôbovaní prostriedkov alebo nástrojov na jeho spáchanie, v spolčení, zhluknutí, v návode alebo v pomoci na trestný čin alebo v inom úmyselnom vytváraní podmienok pre jeho spáchanie, je prípravou na trestný čin, ak nedošlo k pokusu ani dokonaniu trestného činu“.

V zmysle § 7 ods. 1 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) v znení platnom a účinnom do 1. 7. 1990 bola príprava trestná pri akomkoľvek trestnom čine. Novela tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) zákonom č. 175/1990 Zb. obmedzila trestnosť prípravy len na obzvlášť závažné trestné činy. Za obzvlášť závažné trestné činy sa v zmysle § 41 ods. 2 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) v znení zákona č. 175/1990 Zb. považovali trestné činy uvedené v § 62 a tie úmyselné trestné činy, na ktoré tento zákon ustanovoval trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov. Obmedzenie trestnosti prípravy na obzvlášť závažné trestné činy významne ovplyvnilo možnosť vyvodenia trestnej zodpovednosti za skutky inak podraditeľné pod účastníctvo, ktoré nebolo možné posudzovať ako účastníctvo na trestnom čine pre nedostatok vývojového štádia „hlavného“ trestného činu. Paušálne obmedzenie trestnosti prípravy trestného činu len na niektoré trestné činy nie je podľa názoru autora správne, čo je bližšie vysvetlené v časti venovanej aktuálnej právnej úprave účastníctva.

Z vyššie citovaného ustanovenia § 10 ods. 1 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) vyplýva, že zákonodarca rozšíril formy účastníctva o organizátora.

Definícia konania návodcu bola v tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) odlišná od tr. z. č. 86/1950 Zb., pričom ju možno označiť ako menej konkrétnu, ale zároveň aj čiastočne pojmovo presnejšiu (namiesto výrazu „[...] v niekom [...]“ použité slovo „[...] iného [...]“). Napriek naznačeným rozdielom odborná literatúra pojem návodca podľa tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) vykladala v zmysle legálnej definície uvedenej v § 7 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Zb. Odborná literatúra za návodcu podľa tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) považovala toho, kto v inom úmyselne vzbudil rozhodnutie spáchať trestný čin.¹⁸

Zákonodarca v tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) vymedzil konanie podraditeľné pod pomoc takmer totožne s tr. z. č. 86/1950 Zb. Drobné odlišnosti sa týkali len formulácie niektorých na príklad uvedených konaní subsumovateľných pod pomoc (použitie slovné spojenie „zadováženie prostriedkov“ namiesto slovného spojenia „poskytovanie prostriedkov“, „odstránenie prekážok“, namiesto „odstraňovanie prekážok“).

¹⁸ Napr. NOVOTNÝ, Oto et al. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 3. přepracované vydání. Praha: Codex, 1997, s. 173, MATYS, Karel a kol. *Trestný zákon. Komentár*. 1. Preklad z českého rukopisu BENČÍK, Michal et al. *Trestní zákon – komentář*. Bratislava: Obzor, 1978, s. 106–107.

V zmysle § 90 ods. 3 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) účastníkom na trestnom čine, pri ktorom tento zákon vyžadoval u páchatela osobitnú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie mohla byť tiež osoba, ktorá nemala požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie. Taktiež účastníkom na trestnom čine vojenskom podľa dvanástej hlavy osobitnej časti tohto zákona mohla byť aj osoba, ktorá nebola vojakom. Tento princíp sa uplatňoval aj podľa tr. z. č. 86/1950 Sb.

V zmysle § 10 ods. 2 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) určovanie druhu a výmery trestu u účastníka na trestnom čine, respektíve jeho pokuse bolo závislé od právnej kvalifikácie činu páchatela (výnimky boli možné v prípadoch excesu na strane páchatela). Tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) umožňoval diferencovaný prístup k trestaniu účastníka na trestnom čine v rámci limitov určených „hlavným“ trestným činom, ktorého sa dopustil páchatel trestného činu, nakoľko § 31 ods. 2 písm. b) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) ukladal súdu pri určení druhu trestu a jeho výmery prihliadnúť u organizátora, návodcu a pomocníka aj na význam a povahu ich účasti na spáchaní trestného činu.

Pre trestanie konania, ktorého nebolo možné kvalifikovať ako účastníctvo pre nedostatok vývojového štádia „hlavného“ trestného činu, bol významný § 31 ods. 2 písm. c) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), v zmysle ktorého pri príprave na trestný čin pri určení druhu trestu a jeho výmery mal súd prihliadnúť aj na to, do akej miery sa konanie páchatela priblížilo k dokonaniu trestného činu, ako aj na okolnosti a na dôvody, pre ktoré k jeho dokonaniu nedošlo. Pri trestaní konania, ktoré pre nedostatok vývojového štádia „hlavného“ trestného činu bolo možné posúdiť len ako prípravu na trestný čin, respektíve od 1. 7. 1990 obzvlášť závažný trestný čin, tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) pripúšťal v § 40 ods. 2 mimoriadne znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby. Podmienkou takéhoto zníženia bolo, že súd mal vzhľadom na povahu a závažnosť prípravy za to, že použitie trestnej sadzby odňatia slobody ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchatela neprimerane prísne a že možno účel trestu dosiahnuť i trestom kratšieho trvania.

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (Sb.) v porovnaní s tr. z. č. 86/1950 Sb. rozšíril počet prítahujúcich okolností majúcich charakter účastníctva na trestnom čine, čo súviselo s rozšírením foriem účastníctva o organizátora. Podľa § 34 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) prítahujúcou okolnosťou majúcou charakter účastníctva bolo, ak páchatel „*spáchal trestný čin ako organizátor, ako člen organizovanej skupiny alebo člen spolčenia [písm. g)], zviadol na trestný čin iného, najmä mladistvého [písm. h)]*“.

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (Sb.) sa od svojho predchodcu tr. z. č. 86/1950 Sb. odlišoval tým, že neobsahoval výslovnú právnu úpravu zániku trestnosti účastníctva. Zánik trestnosti účastníctva sa posudzoval analogicky podľa ustanovení upravujúcich zánik trestnosti pokusu trestného činu a v prípade, ak konanie potenciálneho účastníka na trestnom čine bolo možné kvalifikovať len ako prípravu na trestný čin (obzvlášť závažný trestný čin), podľa ustanovení o príprave (obzvlášť závažného trestného činu).

Po vzniku samostatnej Slovenskej a Českej republiky dňa 1. 1. 1993 zostal v oboch republikách naďalej platný a účinný tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), ktorý bol neskôr v oboch republikách novelizovaný viacerými novelami, ktoré sa právnej úpravy spolupáchateľstva a účastníctva v Slovenskej republike nedotkli vôbec a v Českej republike len v tom smere, že zákonom č. 218/2003 Sb. bola s účinnosťou od 1. 1. 2004 modifikovaná prítahujúca okolnosť uvedená v § 34 písm. h) tr. z. č. 140/1961 Sb. [neskôr uvedená v § 34 písm. i) tr. z. č. 140/1961 Sb.] tak, že podľa jej novelizovaného znenia „*pri výmere trestu sa ako na prítahujúcu okolnosť prihliadne najmä k tomu, že páchatel zviadol k činu inak trestnému, previneniu alebo trestnému činu iného, najmä dieťa mladšie ako pätnásť rokov, mladistvého alebo osobu vo veku blízkom veku mladistvých*“.

Právna úprava spolupáchateľstva a účastníctva obsiahnutá v tr. z. č. 140/1961 Zb. sa na Slovensku uplatňovala do 1. 1. 2006, kedy nadobudol účinnosť trestný zákon č. 300/2005 Z. z. (ďalej tiež „tr. z. č. 300/2005 Z. z.“). V Čechách bol tr. z. č. 140/1961 Sb. nahradený trestným zákonníkom č. 40/2009 Sb., účinným od 1. 1. 2010. (ďalej tiež „tr. z. č. 40/2009 Sb.“).

2. Aktuálna právna úprava spolupáchateľstva a účastníctva

2.1 Spolupáchateľstvo v ČR a SR

Definíciu spolupáchateľstva obsahuje § 23 tr. z. č. 40/2009 Sb., nazvaný „spolupáchateľ“, podľa ktorého, *„ak bol trestný čin spáchaný úmyselným spoločným konaním dvoch alebo viac osôb zodpovedá každá z nich, ako by trestný čin spáchala sama (spolupáchateľia)“*.

Definícia obsiahnutá v § 23 tr. z. č. 40/2009 Sb. výslovne uvádza objektívnu a subjektívnu podmienku pre naplnenie znakov spolupáchateľstva, ktorými sú: *„1. spáchanie trestného činu spoločným konaním dvoch alebo viac osôb (objektívna podmienka), 2. úmysel k tomu smerujúci (subjektívna podmienka)“*¹⁹. Zákonnodarca v porovnaní s tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) výslovne vyjadril subjektívnu podmienku spolupáchateľstva, obdobne ako to bolo v tr. z. č. 86/1950 Zb.

Podľa § 20 tr. z. č. 300/2005 Z. z., nazvaného rovnako ako v Českej republike „spolupáchateľ“, *„ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých páchatelov (spolupáchateľia), zodpovedá každý z nich, ako keby trestný čin spáchal sám“*.

Legálna definícia spolupáchateľstva obsiahnutá v citovanom ustanovení tr. z. č. 300/2005 Z. z. výslovne nevyjadruje subjektívnu podmienku.

Aj napriek absencii explicitného vyjadrenia subjektívnej podmienky súdna prax na Slovensku už za účinnosti tr. z. č. 140/1961 Zb. podmieňovala kvalifikáciu skutku ako spáchaného spolupáchateľstvom naplnením subjektívnej podmienky (napr. R 57/1970, R 36/1973). Naplnenie subjektívnej podmienky v podobe úmyslu smerujúceho ku spáchaniu trestného činu spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb a naplneniu znakov skutkovej podstaty trestného činu u spolupáchateľov požaduje dlhodobo tiež slovenská odborná literatúra.²⁰

Pri absencii výslovného zakotvenia subjektívnej podmienky vo forme úmyselného zavinenia sa spoločný úmysel musí odvodzovať výkladom. Ako uvádza česká odborná literatúra, v čase skoršej právnej úpravy sa spoločný úmysel odvodzoval z § 3 ods. 3 tr. z. č. 140/1961 Sb.²¹ Podľa § 3 ods. 3 tr. z. č. 140/1961 Sb. *„pre trestnosť činu treba úmyselné zavinenie, ak neustanovuje tento zákon výslovne, že postačí zavinenie z nedbanlivosti“*. Obdobne požiadavku na naplnenie subjektívnej podmienky v podobe úmyslu možno odvodzovať z § 17 tr. z. č. 300/2005 Z. z., podľa ktorého *„pre trestnosť činu spáchaného fyzickou osobou treba úmyselné zavinenie, ak tento zákon výslovne neustanovuje, že stačí zavinenie z nedbanlivosti“*. V českej odbornej literatúre sa však možno stretnúť tiež s odlišným názorom. Podľa M. Říhu *„citované ustanovenie [§ 3 ods. 3 tr. z. č. 140/1961 Sb. – pozn. autora] sa vzťahuje len ku zvláštnej časti trestného zákona. V opačnom prípade by totiž § 10 TrZ*

¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. aktualizované a doplnené vydání. Praha: Leges, 2016, s. 309.

²⁰ Napr. MATYS, Karel a kol. *Trestný zákon. Komentár*. 1, s. 100–101, IVOR, Jaroslav a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava: IURA EDITION, 2006, s. 260–261, BURDA, Eduard et al. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 131–133, MENCEROVÁ, Ingrid et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*, s. 219, a IVOR, Jaroslav – POLÁK, Peter – ZÁHORA, Jozef. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 1., s. 278–281.

²¹ Bližšie pozri KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 352.

[§ 10 tr. z. č. 140/1961 Sb. – pozn. autora] o účastníctve („Účastníkom [...] je ten, kto úmyselne [...]“) celkom nelogicky obsahoval ďalšiu zmienku o úmysle a navyiac, jedine úmysel by teda bol prípustný u páchatelstva v § 9 TrZ [§ tr. z. č. 140/1961 Sb. – pozn. autora], čo tak nie je.“²²

Precíznosť českej legálnej definície spolupáchatelstva možno hodnotiť pozitívne, nakoľko právna úprava by mala byť čo najpresnejšia, aby nevytvárala podmienky pre jej rozdielnu interpretáciu a posilňovala právnu istotu.

Ustanovenie § 114 tr. z. č. 40/2009 Sb. nazvané ako „Konkrétny a špeciálny subjekt“ v ods. 1 vo vzťahu ku spolupáchatelstvu stanovuje, že „pokiaľ na spáchanie trestného činu tento zákon vyžaduje zvláštnu vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie páchatela, môže byť spolupáchatelom trestného činu (rovnako ako páchatelom) len osoba, ktorá má požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie. Páchatelom alebo spolupáchatelom trestného činu vojenského podľa dvanástej hlavy zvláštnej časti tohto zákona môže byť len vojak.“ V zmysle § 128 ods. 8 tr. z. č. 300/2005 Z. z. ak na spáchanie trestného činu tento zákon vyžaduje osobitnú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie páchatela, môže byť spolupáchatelom (rovnako ako páchatelom trestného činu) len osoba, ktorá má požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie. Podľa § 128 ods. 9 tr. z. č. 300/2005 Z. z. „páchatelom alebo spolupáchatelom vojenského trestného činu podľa jedenástej hlavy osobitnej časti tohto zákona môže byť len vojak“. Obe právne úpravy sú teda totožné pokiaľ ide o vymedzenie spôsobilosti byť spolupáchatelom trestného činu so špeciálnym alebo konkrétnym subjektom a inšpirovali sa v tejto časti osvedčenou právnou úpravou obsiahnutou v tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.).

Aktuálne trestné zákony oboch republík totožne ukladajú súdu pri určovaní druhu a výmery trestu prihliadnúť u spolupáchatelov aj na to, akou mierou konanie každého z nich prispelo k spáchaniu trestného činu [§ 39 ods. 6 písm. a) tr. z. č. 40/2009 Sb., § 34 ods. 5 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z.]. Zákonodarca v ČR a SR v tejto časti doslova prevzal právnu úpravu z § 31 ods. 2 písm. a) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), ktorej nebolo čo vytknúť.

2.2 Účastníctvo v ČR a SR

2.2.1 Záonné vymedzenie účastníka v ČR

Právnu úpravu účastníka na dokonanom trestnom čine alebo pokuse obsahuje § 24 tr. z. č. 40/2009 Sb. nazvaného „Účastník“. Podľa § 24 ods. 1 tr. z. č. 40/2009 Z. z. „účastníkom na dokonanom trestnom čine alebo jeho pokuse je, kto úmyselne a) spáchanie trestného činu zosnoval alebo riadil (organizátor), b) vzbudil v inom rozhodnutie spáchať trestný čin (návodca), alebo c) umožnil alebo uľahčil inému spáchanie trestného činu, najmä zaobstaraním prostriedkov, odstránením prekážok, vylákaním poškodeného na miesto činu, dávaním pozor pri čine, radou, utvrdzovaním v predsavzatí alebo sľubom prispieť po trestnom čine (pomocník)“. Podľa § 24 ods. 2 tr. z. č. 40/2009 Zb. „na trestnú zodpovednosť a trestnosť účastníka sa použijú ustanovenia o trestnej zodpovednosti a trestnosti páchatela, pokiaľ trestný zákon nestanoví niečo iného“. V zmysle § 114 ods. 3 tr. z. č. 40/2009 Sb. ak sa u páchatela trestného činu vyžaduje osobitná vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie páchatela, účastníkom na takomto trestnom čine môže byť aj osoba, ktorá nemá požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie a účastníkom na vojenskom trestnom čine nemusí byť vojak.

²² ŘÍHA, Michal. K výkladu pojmu „společně jednání“ spolupáchatelů trestného činu. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 5, s. 136.

Obdobne ako právna úprava účastníctva v tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), aj tr. z. č. 40/2009 Sb. vychádza zo zásady akcesority účastníctva na „hlavnom“ trestnom čine a jeho páchatelovi.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. stanovil rovnaké formy účastníctva ako tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.).

2.2.2 Návodca v ČR

Zákonodarca sa pri definovaní návodcu vrátil k právnej úprave obsiahnutej v § 7 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Sb., ktorú možno považovať za výstižnejšiu a zrozumiteľnejšiu v porovnaní s § 10 ods. 1 písm. b) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) s tým rozdielom, že nepresný pojem „niekoho“ nahradil pojmom „iného“. Navyiac, ako už bolo uvedené, v zmysle definície návodu odvoditeľnej z § 7 ods. 1 tr. z. č. 86/1950 Sb. bol vykladaný obsah pojmu návod aj za účinnosti tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), teda znenie legálnej definície bolo zosúladené s výkladom pojmu návodca.

V súvislosti s právnou úpravou návodu je namieste sa zmieniť aj o možnosti právneho posúdenia tzv. objednávky trestného činu. Podľa dôvodovej správy k tr. z. č. 40/2009 Sb. *„v rámci návodu bude treba stíhať i tzv. najatie ku spáchaniu trestného činu či objednávku trestného činu, a to vrátane tzv. dopytu alebo ponuky uskutočnenia trestného činu na objednávku, pokiaľ tým bolo vzбудené v inom rozhodnutí spáchať trestný čin. To platí v prípade klasickej objednávky, lebo len všeobecné rozhodnutie páchať eventuálne v budúcnosti trestnú činnosť, nemôže byť dôvodom, aby v prípade konkrétnej objednávky napríklad usmrtenia inej osoby, nebolo toto považované za vzbudenie rozhodnutia ku spáchaniu konkrétneho trestného činu vraždy na poškodenom, ohľadom ktorého bola objednávka vraždy. V prípade, že by páchatel bol už rozhodnutý trestný čin spáchať, a to v jeho konkrétnej podobe, potom by sa najmä pri ponuke, ale i v niektorých prípadoch ‚objednávky‘, jednalo o pomoc vo forme utvrdzovania v rozhodnutí iného spáchať trestný čin.“*²³ V zmysle dôvodovej správy k tr. z. č. 40/2009 Sb. konanie objednávateľa trestného činu možno podradiť pod návod na trestný čin, okrem prípadu, že by smerovalo k osobe, ktorá už bola rozhodnutá spáchať konkrétny trestný čin, ktorého sa objednanie týka. V takom prípade by išlo o pomoc na spáchanie trestného činu.

V súvislosti s posudzovaním objednávateľstva ako návodu a nie ako psychickej pomoci sa V. Kratochvíl zamýšľa nad tým, či ide ešte o prípustný výklad extenzívny, alebo už nedovolenú *analogiu legis*. *„Pre záver o analogii návodu by svedčilo, že objednávateľstvo je v skutočnosti utvrdzovaním v rozhodnutí iného spáchať trestný čin tou cestou, že objednávateľ hlavného páchatela takto utvrdí špecifikáciou vlastného hlavného deliktu. Ak je tým odôvodnená správna, hoci nedostatočne vystihujúca priama právna kvalifikácia objednávateľstva ako psychickej pomoci (porovnaj tiež R 62/1992), je tým samotným vylúčené aplikovať na neho analogicky ustanovenie o návode. Pokiaľ sa tak predsa len deje, pôjde o zmienenú analógiu in malam partem, lebo návod je prísnejšia trestná forma účastníctva ako pomoc. Prípustnému extenzívnemu výkladu by naopak svedčilo stanovisko práve citovanej dôvodovej správy. Ak požaduje totiž ktorákoľvek forma účastníctva v užšom zmysle napojenie na hlavný trestný čin určitý, ku ktorému musí byť i v prípade návodu hlavný páchatel iniciovaný, potom možno ‚lege artis‘ navádzať i iného, ktorý síce už k trestnému činu je roz-*

²³ Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku. Dostupné z: <<https://pravoostatire.webnode.cz/products/duvodova-zprava-k-trestnimu-zakoniku/>>.

hodnutý, ale len všeobecne (,bianco'), teda nie k trestnému činu určitému. Práve až táto ďalšia konkretizácia objednávateľom bude vlastným návodom v zmysle § 24 ods. 1 písm. b).“²⁴

2.2.3 Pomocník v ČR

V rámci všeobecnej časti definície pomocníka uvedenej v § 24 ods. 1 písm. c) tr. z. č. 40/2009 Sb. zákonodarca pristúpil ku konkretizácii a spresneniu konania pomocníka, keď namiesto všeobecnejšej formulácie uvedenej v § 10 ods. 1 písm. c) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) „poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu“ použil precíznejšiu formuláciu „umožnil alebo uľahčil inému spáchanie trestného činu“.

Zákonodarca ku ako príklad uvedeným konaniam pomocníka prevzatým z tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) pridal nové formy konania, ktorými sú „vylákane poškodeného na miesto činu“ (tzv. volavka) a „dávanie pozor pri čine“ (tzv. robenie steny). Zákonodarca tak reagoval na kritiku teórie adresovanú súdnej praxi, ktorá takéto konanie posudzovala ako spolupáchatelstvo na trestnom čine. V zmysle dôvodovej správy k tr. z. č. 40/2009 Sb. uvedené konania nemožno zahrnúť do objektívnej stránky trestných činov. Sú to v oboch prípadoch konania, ktoré činnosť páchatela, respektíve spolupáchatelov len uľahčujú, a preto správnejšie by bolo posudzovať takéto konania za pomoc a nie za spolupáchatelstvo.²⁵

Česká odborná literatúra identifikovala negatívnu stránku takejto právnej úpravy a v tejto spojitosti poukazuje na to, že jedným z najčastejšie sa vyskytujúcich prípadov tzv. robenia steny je krádež vykonaná vlámaním do vozidla. V týchto prípadoch často až na mieste činu vyplynie, kto do vozidla vnikne a kto bude dávať pozor, napr. či neprichádza policajná hliadka. Pri krádeži vlámaním do ďalšieho vozidla si o malú chvíľu konajúce osoby svoje úlohy vymenia. Vzhľadom na aktuálnu právnu úpravu v Českej republike nepôjde o spolupáchatelstvo, ale len o účasť osoby, ktorá pri konkrétnom skutku dávala pozor pri čine osoby, ktorá vnikla do vozidla. To má za následok, že skutok, pri ktorom osoba dávala pozor, je samostatným skutkom vo vzťahu ku skutku, počas ktorého tá istá osoba vnikla do vozidla. Nejde teda o pokračovanie v trestnom čine v zmysle § 116 tr. z. č. 40/2009 Sb. Nie je preto možné škody spôsobené pri jednotlivých činoch sčítať. O pokračovanie v konaní by išlo v tých prípadoch, v ktorých by totožná osoba zakaždým dávala pozor a rovnaká osoba by sa vlámala do vozidiel.²⁶

2.2.4 Zákonné vymedzenie účastníka v SR

Aktuálna právna úprava účasťníctva na trestnom čine alebo jeho pokuse je obsiahnutá v § 21 tr. z. č. 300/2005 Z. z., nazvanom „Účastník“. Podľa § 21 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. „účastník na dokonanom trestnom čine alebo na jeho pokuse je ten, kto úmyselne a) zosnoval alebo riadil spáchanie trestného činu (organizátor), b) naviedol iného na spáchanie trestného činu (návodca), c) požiadaval iného, aby spáchal trestný čin (objedávateľ), alebo d) poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu, najmä zadovážením prostriedkov, odstránením prekážok, radou, utvrdzovaním v pedsavzatí, sľubom pomôcť po trestnom čine (pomocník).

²⁴ Bližšie pozri KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 356–357.

²⁵ Bližšie pozri dôvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku. Dostupné z: <<https://pravoatastare.webnode.cz/products/duvodova-zprava-k-trestnimu-zakoniku/>>.

²⁶ Pozri JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 5.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 327–328.

Podľa § 21 ods. 2 tr. z. č. 300/2005 Z. z. „na trestnú zodpovednosť účastníka sa použijú ustanovenia o trestnej zodpovednosti páchatela, ak tento zákon neustanovuje inak“.

V zmysle § 128 ods. 8 tr. z. č. 300/2005 Z. z. organizátorom, návodcom alebo pomocníkom trestného činu, ktorého páchatel musí mať osobitnú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie, môže byť i osoba, ktorá nemá u páchatela požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie.

Právna úprava účastníctva v tr. z. č. 300/2005 Z. z. vychádza zo zásady akcesority účastníctva na „hlavnom“ trestnom čine a jeho páchatelovi, rovnako ako tr. z. č. 40/2009 Sb. a tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.).

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. prevzal pojmové znaky organizátora, návodcu a pomocníka v plnom rozsahu z tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.).

2.2.5 Problematické otázky súvisiace s organizátorom v ČR a SR

V ČR a SR je najzávažnejšou formou účastníctva organizátorstvo. Aktuálna legálna definícia organizátora sa v oboch republikách úplne zhoduje s právnou úpravou v tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb). Osoba, ktorá zosnovala alebo riadila priebeh činu (podľa aktuálnej právnej úpravy ČR a SR organizátor) je v niektorých štátoch posudzovaná ako páchatel (napr. v Nemecku, Švajčiarsku a Španielsku).²⁷

Slovenská a česká právna úprava, ktoré považujú organizátorstvo za formu účastníctva, v spojení s judikatúrou (R 61/1994, R 49/2009-II a R 52/2010-II), podľa ktorej účastníctvo na trestných činoch rôznych hlavných páchatelov nemožno považovať za jeden pokračovací trestný čin, umožňujú vytvárať situácie, ktoré z pohľadu záujmu na spravodlivom postihu trestnej činnosti možno kritizovať. Napr. organizátor úverových podvodov, ktorý túto trestnú činnosť vymyslí, obstaráva tzv. biele kone, teda páchatelov samotných úverových podvodov, ktorí uzatvárajú úverové zmluvy, inštruuje páchatelov, ako postupovať pri uzatváraní úverových zmlúv, sa dopustí samostatných skutkov v súvislosti s uzatvorením každej úverovej zmluvy, pokiaľ páchatelom „hlavného“ skutku sú rozličné osoby. Toho dôsledkom je nemožnosť sčítavania škody spôsobenej jednotlivými skutkami pre účely kvalifikácie konania organizátora. V tejto súvislosti je však potrebné podotknúť, že vypustenie organizátora z foriem účastníctva trestného činu v slovenskom a českom trestnom zákone by si vyžadovalo rekonštrukciu skutkových podstát trestných činov, ktorých páchatel musí mať určitú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie (napr. trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 tr. z. č. 300/2005 Z. z., zneužitia právomoci úradnej osoby podľa § 329 tr. z. č. 40/2009 Sb.) v tom smere, aby bolo možné postihovať ako páchatela trestného činu tiež osobu, ktorá príslušnú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie nemá, avšak zosnová alebo riadi čin definovaný v skutkovej podstate takéhoto trestného činu.

V českej odbornej literatúre sa možno stretnúť s kritikou rozhodnutí, ktoré vylučujú posudzovanie účastníctva na trestných činoch rôznych páchatelov ako jeden pokračovací trestný čin. Podľa V. Kratochvíla „*uvedené rozhodnutia tak trochu prepínajú zmysel a znaky pokračovania, t. j. ,naplňovanie rovnakej skutkovej podstaty trestného činu’, resp. de lege ferenda ,naplňovanie skutkovej podstaty rovnakého trestného činu’, keď s rôznosťou hlavných páchatelov spájajú i rôznosť právnych kvalifikácií konaní účastníkov na nich.*

²⁷ K tomu bližšie pozri JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*, s. 320.

Bez ohľadu na to, kto je hlavným páchatelom, z hľadiska účastníctva ide predsa vždy o účastníctvo na hlavnom trestnom čine (čiastkovom útoku) kvalifikovanom zakaždým, napr. podľa § 250b odst. 1 tr. zák. [tr. z. č. 140/1961 Sb. – pozn. autora], resp. podľa § 211 odst. 1 TrZ [tr. z. č. 40/2009 Sb. – pozn. autora], takže podmienka rovnakej právnej kvalifikácie [...] tu splnená bude.“²⁸

2.2.6 Návodca v SR

Aj napriek dlhodobo ustálenému výkladu konania návodcu ako vzbudenie rozhodnutia spáchať trestný čin u inej osoby, by bolo v SR vhodné uvažovať nad zmenou legálnej definície návodu v zmysle konkretizácie konania návodcu. Legálnu definíciu návodu uvedenú § 24 ods. 1 písm. b) tr. z. č. 40/2009 Sb., ktorá konkretizuje konanie návodcu v porovnaní s definíciou obsiahnutou v § 21 ods. 1 písm. b) tr. z. č. 300/2005 Z. z., predtým v § 10 ods. 1 písm. b) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), autor hodnotí pozitívne.

2.2.7 Objednávateľ – nová forma účastníka v SR

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. zaviedol do slovenského právneho poriadku objednávateľa ako novú formu účastníctva, čo má za následok významnú odlišnosť medzi slovenskou a českou právnou úpravou.

Podľa dôvodovej správy k tr. z. č. 300/2005 Z. z. „*vzhľadom na vývoj kriminality, kedy dochádza k častému páchaniu trestnej činnosti tzv. na objednávku, bolo na túto skutočnosť reagované aj v tomto Trestnom zákone, kedy bol popri návodcovi osobitne definovaný aj ďalší účastník na dokonanom trestnom čine alebo jeho pokuse a to objednávateľ. V tomto prípade totiž nejde o typické navedenie na spáchanie trestného činu, pretože nájomní páchatelia trestných činov sú tieto už vopred ochotní spáchať a objednávateľ len konkretizuje prakticky predmet útoku.“²⁹*

Rozlišovanie návodu a objednania trestného činu v právnej praxi nie je vždy bezproblémové. Na základe legálnej definície objednávateľa v § 21 ods. 1 písm. c) tr. z. č. 300/2005 Z. z. a textu dôvodovej správy, pri zohľadnení všeobecných znakov účastníctva, je možné pokúsiť sa ustáliť charakteristické znaky objednávateľa trestného činu, vrátane tých, ktoré odlišujú túto formu účastníctva od návodu. Pre objednávateľa a návodcu možno považovať za spoločné, že osoba konajúca týmito formami účastníctva vzbudí u konkrétneho páchatela rozhodnutie spáchať konkrétny trestný čin a s týmto úmyslom aj účastník koná.

Podľa názoru autora predpokladom posúdenia určitého konania ako objednávateľstvo je, že potenciálny páchatel, ku ktorému smeruje svoju aktivitu objednávateľ, má už pred konaním objednávateľa ochotu spáchať kategóriu trestných činov, do ktorej spadá aj objednaný trestný čin, s čím musí byť objednávateľ aspoň uzrozmenný. Tento názor autor odvodzuje z vyššie citovanej časti dôvodovej správy („[...] pretože nájomní páchatelia trestných činov sú tieto už vopred ochotní spáchať a objednávateľ len konkretizuje prakticky predmet útoku“.). Pre dôvodnosť takéhoto záveru svedčia tiež niektoré názory prezentované v rámci slovenskej odbornej literatúry. Podľa učebnice všeobecnej časti trestného práva hmotného vypracovaného kolektívom autorov pod vedením doc. Mencerovej

²⁸ Bližšie pozri KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 184.

²⁹ Dôvodová správa k tr. z. č. 300/2005 Z. z.

„osoba, ktorá bola navedená na trestný čin, úmysel trestný čin spáchať sama o sebe nemá, avšak konaním návodcu taký úmysel pojme[...].“³⁰ „Objednanie trestného činu je podobné návodu, avšak medzi nimi je podstatný rozdiel. Zatiaľ, čo konanie návodcu má za cieľ vyvolať rozhodnutie spáchať trestný čin u osoby, ktorá úmysel spáchať trestný čin nemala, u objednávateľa ide len o konkretizovanie predmetu útoku u osoby, ktorá je rozhodnutá spáchať trestný čin voči vopred neurčenej osobe (usmrtenie iného) alebo vopred neurčenej veci (prevoz kradnutého tovaru). Ide o objednanie trestného činu u osoby, ktoré je napríklad známa tým, že poskytuje služby tohto druhu, t.j. profesionálne sa venuje trestnej činnosti.“³¹ Podľa učebnice trestného práva hmotného vypracovaného doc. Mašľanyovou a kolektívom „rozdiel medzi objednávateľom a návodcom tkvie v tom, že objednávateľ svoju požiadavku adresuje osobe vopred ochotnej spáchať trestný čin, pričom konkretizuje hmotný predmet útoku, ďalšie požiadavky a odmenu. Návodca oproti tomu vzbudí v inej osobe rozhodnutie spáchať trestný čin, je teda iniciátorom budúceho trestného činu.“³²

Podľa názoru autora samotná predchádzajúca ochota páchatel' páchať trestné činy, ktoré naplňajú skutkovú podstatu trestného činu, pod ktorú patrí trestný čin, na spáchanie ktorého vyvíja svoju aktivitu účastník, nebráni posúdeniu konania účastníka ani ako návod na trestný čin. Nie je totiž bez ďalšieho vylúčené, aby bolo posúdené ako návod napríklad konanie osoby A, ktorá vzbudila u osoby B rozhodnutie vykradnúť byt osoby C, ak sa aj osoba B zaoberá páchaním bytových krádeží, o čom osoba A mala vedomosť v čase vykonania posudzovaného konania. Taktiež konkretizáciu predmetu útoku možno považovať za charakteristickú pre obe uvedené formy účasti. Charakteristickým znakom všetkých foriem účasti totiž je, že sa vzťahujú na konkrétny trestný čin. Preto až konkretizáciou skutkových okolností zo strany či už návodcu alebo objednávateľa dochádza ku spáchaniu konania posudzovateľného ako účasti. Možno sa tiež domnievať, že objednávateľ je aspoň uzrozumený s tým, že páchatel' je už pripravený spáchať trestný čin, o ktorý ho objednávateľ žiada a že páchatel' očakáva len konkretizáciu predmetu útoku zo strany objednávateľa, prípadne aj spresnenie určitých ďalších okolností trestného činu. Úmyselné zavinenie na strane objednávateľa musí totiž pokrývať tie skutkové okolnosti, ktoré robia páchatel'a spôsobilým objektom objednania trestného činu.

Jedným z charakteristických znakov objednávateľa, ktorý vyplýva z legálnej definície tejto formy účasti, je „požiadanie iného [...]“. Toto slovné spojenie v súhrne s časťou dôvodovej správy, podľa ktorej osoba, ku ktorej smeruje konanie objednávateľa, má byť vopred ochotná spáchať trestný čin, odôvodňuje záver, že objednanie trestného činu nemôže mať charakter nátlaku na vôľu potenciálneho páchatel'a trestného činu zameraného na dosiahnutie rozhodnutia spáchať objednaný trestný čin.

Možno sa tiež nazdávať, že pri objednaní trestného činu objednávateľ sleduje dosiahnutie prospechu (materiálneho alebo nemateriálneho), či už svojho alebo inej osoby zo spáchania objednaného trestného činu. Pritom osoba, ktorá má mať prospech zo spáchania trestného činu, by mala byť aspoň čiastočne odlišná od páchatel'a objednaného trestného činu (prospech z objednaného trestného činu nemá mať len páchatel'). Prospech by mal mať samotný objednávateľ alebo iná osoba, aspoň čiastočne odlišná od páchatel'a objednaného trestného činu, v záujme ktorej objednávateľ činí objednanie. Páchatel' objednaného trestného činu spravidla nemá prospech priamo zo spáchania tohto trestného činu.

³⁰ MENCEROVÁ, Ingrid, et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*, s. 225.

³¹ *Ibidem*, s. 227.

³² MAŠĽANYOVÁ, Darina a kolektív. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 129.

Spáchanie trestného činu zväčša vedie k dosiahnutiu prospechu u objednaného páchatela len nepriamo (napríklad dostane peňažnú odmenu za spáchaný skutok). Poskytnutie odmeny za spáchanie objednaného trestného činu alebo prísľub takejto odmeny však nie je podmienkou pre naplnenie znakov objednávateľstva.³³ Pri návode na trestný čin má zo spáchania trestného činu nezriedka prospech (materiálny alebo nemateriálny) priamo samotný páchatel. Návodca alebo ďalšia osoba nemusí mať prospech zo spáchania trestného činu, ku spáchaniu ktorého návod smeruje.

S poukazom na vyššie uvedené úvahy možno charakteristické znaky objednávateľa ustáliť nasledovne: aspoň určitá konkretizácia predmetu útoku, objednanému predchádzajúca ochota osoby, ku ktorej objednanie smeruje, spáchať kategóriu trestných činov, do ktorej spadá objednaný trestný čin, s čím je objednávateľ už v čase objednávania aspoň uzrozumený, požiadanie o spáchanie trestného činu adresované potenciálnemu páchatelovi neobsahujúce nátlak na vôľu potenciálneho páchatela a prospech (materiálny alebo nemateriálny) plynúci zo spáchania objednaného trestného činu pre objednávateľa alebo inú osobu aspoň čiastočne odlišnú od páchatela objednaného trestného činu, v záujme ktorej objednávateľ uskutočňuje objednanie.

Treba však zdôrazniť, že problematika objednávateľa a jeho odlišovania od návodcu nie je trestnoprávnou praxou a teóriou dostatočne prebádaná.

2.2.8 Pomocník v SR

Vzhľadom na nezmenenú slovenskú právnu úpravu týkajúcu sa konania pomocníka, možno hovoriť už o podstatnejších rozdieloch v právnej úprave pomoci medzi ČR a SR vyplývajúcich z výslovného zaradenia vylákania poškodeného na miesto činu a dávania pozor pri čine medzi formy konania pomocníka v tr. z. č. 40/2009 Sb. Najmä prípady dávania pozor pri čine sa totiž vyskytujú pomerne často. Vzhľadom na výslovné zaradenie vylákania poškodeného na miesto činu a dávania pozor pri čine medzi formy konania pomocníka v § 21 ods. 1 písm. d) tr. z. č. 300/2005 Z. z. je na Slovensku naďalej používaná judikatúra, ktorá takéto konanie posudzuje ako spolupáchateľstvo (R 1/1980, český judikát R 6/1993). Hoci právna teória kritizuje posudzovanie uvedeného konania ako účastníctvo, orgány aplikujúce trestné právo sa nezriedka k zmienenej kritizovanej judikatúre prikláňajú.

2.2.9 Negatívne dôsledky obmedzenej trestnosti prípravy

Aktuálne právne úpravy účastníctva v Čechách a na Slovensku vychádzajúce z koncepcie účastníctva zavedenej tr. z. č. 140/961 Zb. (Sb.) sa zhodujú v tom, že pokiaľ trestný čin nedospel aspoň do štádia pokusu, konanie inak podraditeľné pod formy účastníctva na trestnom čine, je možné posudzovať len ako formy prípravy v ČR na zvlášť závažný zločin³⁴ a v SR na zločin³⁵.

³³ Obdobne napr. MENCEROVÁ, Ingrid et al. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*, s. 227.

³⁴ V zmysle § 14 ods. 3 tr. z. č. 40/2009 Sb. zvlášť závažnými zločinnými sú tie úmyselné trestné činy, na ktoré trestný zákon stanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov.

³⁵ Podľa § 11 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. zločin je úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou päť rokov. Podľa § 11 ods. 2 tr. z. č. 300/2005 Z. z. o zločin ide aj vtedy, ak v prísnejšej skutkovej podstate prečinu spáchaného úmyselne je ustanovená horná hranica trestnej sadzby prevyšujúca päť rokov.

Podľa názoru autora paušálne vylúčenie trestnosti prípravy pri prečinoch³⁶ v SR nie je správne riešenie práve s ohľadom na nemožnosť vyvodenia trestnej zodpovednosti za niektoré z konaní, ktoré nemožno považovať za účastníctvo pre nedostatok vývojového štádia „hlavného“ trestného činu. Z rovnakého dôvodu možno vyjadriť nesúhlas s paušálnou absenciou trestnosti prípravy pri iných trestných činoch ako sú zvlášť závažné zločiny v ČR.

Výhrady voči paušálnej beztrestnosti prípravy na prečin podľa tr. z. č. 300/2005 Z. z. možno odôvodniť nasledovným príkladom.

Ak osoba páchajúca konanie inak podraditeľné pod účastníctvo v zmysle § 21 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. si nie je vedomá absencie zákonom požadovanej formy zavinenia u osoby, voči ktorej smeruje svoje konanie a ktorá robí takúto osobu trestne nezodpovednou, respektíve sa konania inak podraditeľného pod § 21 ods. 1 tr. z. dopustí voči osobe, ktorá nie je trestne zodpovedná pre nepríčetnosť alebo nedostatok veku, čoho si taktiež nie je vedomá, nedopúšťa sa účastníctva na trestnom čine. Pokus účastníctva na trestnom čine podľa tr. z. č. 300/2005 Z. z. možno považovať len za prípravu na trestný čin, trestnú len pri zločine. V naznačených prípadoch je možné voči páchatelovi konania uvedeného v § 21 ods. 1 tr. z. vyvodiť trestnoprávnu zodpovednosť len za prípravu na zločin. Ak by sa teda aktivita inak podraditeľná pod § 21 ods. 1 tr. z. vzťahovala na prečin, osoba, ktorá sa takejto aktivity dopustila, by nemohla niesť trestnú zodpovedať ani za prípravu. Napr. osoba A navedie osobu B na podpálenie auta osoby C, nevediac o skutočnosti, že osoba B nie je trestne zodpovedná pre nepríčetnosť spôsobenú duševnou poruchou. Osoba B podpáli auto patriace osobe C a takto jej spôsobí škodu 1000 €. Osoba A nepredpokladala, že by činom mohla byť spôsobená vyššia škoda. Osoba B nie je trestne zodpovedná za spáchaný prečin poškodzovania cudzej veci podľa § 245 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. z dôvodu stavu nepríčetnosti vyvolaného duševnou poruchou. Konanie osoby A nie je možné posúdiť ako nepriame páchatelstvo pre nedostatok úmyselného zavinenia nepriameho páchatelstva z jej strany. Osoba A totiž nevedela o tom, že na svoj čin používa ako živý nástroj osobu trestne nezodpovednú. Chcela sa svojho konania dopustiť za takých skutkových okolností, ktoré naplňajú znaky účastníctva na trestnom čine. Jej konanie však nemožno posúdiť ani ako účastníctvo na trestnom čine. Konanie osoby A nemožno posúdiť ani ako prípravu zakladajúcu trestnú zodpovednosť, keďže nesmerovalo k spáчанию zločinu. Pokus účastníctva na trestnom čine súčasný tr. z. č. 300/2005 Z. z. nepozná. Pokus účastníctva je možné podľa tr. z. č. 300/2005 Z. z. posudzovať ako prípravu, ktorá je trestná len pri zločinoch. Z uvedeného vyplýva záver, že voči osobe A nemožno vyvodiť trestnoprávnu zodpovednosť. Voči osobe A by bolo možné vyvodiť trestnú zodpovednosť nanajvýš len za nedbanlivostný trestný čin. Ku spáчанию trestného činu došlo totiž podstatne iným spôsobom ako si osoba A predstavovala a to využitím konania trestne nezodpovednej osoby. V rámci tr. z. č. 300/2005 Z. z. však nie je upravený nedbanlivostný variant trestného činu poškodzovania cudzej veci podľa § 245 uvedeného zákona.

Autor vo vyššie uvedených prípadoch nepovažuje za správnu paušálnu absenciu trestnej zodpovednosti osoby, ktorá chcela alebo bola aspoň uzrozumená so spôsobením následku a účinku potrebného na naplnenie skutkovej podstaty prečinu a ktorej konanie aj fakticky viedlo, hoci nepriamo a iným spôsobom ako predpokladala, ku vzniku následku a účinku požadovanému na naplnenie skutkovej podstaty prečinu.

³⁶ Podľa § 10 ods. 1 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z. prečin je a) trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo b) úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.

Riešením by mohla byť novela tr. z. č. 300/2005 Z. z., ktorá by napríklad k § 13 tr. z. č. 300/2005 Z. z. doplnila ustanovenie, v zmysle ktorého by bola trestne zodpovedná za prípravu prečinu osoba, u ktorej by mala byť vylúčená trestná zodpovednosť za prečin pre absenciu úmyselného zavinenia vo vzťahu k trestnej nezodpovednosti pre nedostatok veku, pre nepríčetnosť alebo pre nedostatok zavinenia osoby, voči ktorej sa konania uvedené v § 21 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. dopustila. Ak by bol v konkrétnom prípade trestnoprávny postih „prípravy prečinu“ neprimerane prísny, bolo by možné uplatniť materiálny korektív uvedený v § 10 ods. 2 tr. z. č. 300/2005 Z. z.³⁷

Podľa názoru autora zavedenie trestnosti prípravy prečinu vo vyššie uvedených prípadoch odôvodňuje fakt, že podľa aktuálnej právnej úpravy potenciálny účastník na trestnom čine v uvedených prípadoch ťaží len z náhody. Mal totiž v úmysle dopustiť sa účastníctva na trestnom čine, čin ku ktorého spáchaniu smerovalo jeho konanie, dospel do štádia dokonaného trestného činu alebo aspoň pokusu a jeho trestná zodpovednosť je vylúčená len z dôvodu, že jeho úmysel nepokrýval okolnosť, že osoba, voči ktorej sa dopustil konania obdobného účastníctvu, nie je trestne zodpovedná pre nedostatok veku, nepríčetnosť alebo nezodpovedá za trestný čin pre nedostatok zavinenia. Skutok takéhoto potenciálneho účastníka je preto rovnako závažný ako účastníctvo na dokonanom prečine alebo pokuse prečinu, ktoré zakladá trestnú zodpovednosť. Jediným rozdielom je, že jeho úmysel nepokrýval okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť potenciálneho páchatela, čo by však nemalo znižovať závažnosť jeho skutku.

Autorom vyššie navrhovaná novela tr. z. č. 300/2005 Z. z. neznamená kriminalizáciu ako prípravy prečinu konania po subjektívnej stránke nedbanlivostného. Páchatel prípravy prečinu (potenciálny účastník) by zodpovedal len za tú časť konania, ktorá je pokrytá jeho úmyselným zavinením. Jeho zodpovednosť by bola z hľadiska zavinenia rovnaká ako v prípade, že by sa jeho kritické konanie vzťahovalo na zločin. Z hľadiska zavinenia by teda niesol rovnakú zodpovednosť ako pri príprave zločinu. Môžeme si to demonštrovať modifikáciou vyššie popísaného príkladu. Osoba A navedie osobu B na podpálenie auta osoby C, nevediac o skutočnosti, že osoba B nie je trestne zodpovedná pre nepríčetnosť spôsobenú duševnou poruchou. Osoba A je uzrozumená s tým, že takto bude osobe C spôsobená škoda vo výške 30.000 €. Úmyselné spôsobenie škody na cudzom majetku zničením alebo poškodením aspoň vo výške 26.600 € zakladá znaky zločinu poškodzovania cudzej veci podľa § 245 ods. 1, ods. 3 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z. Osoba B podpáli auto patriace osobe C a takto jej spôsobí škodu vo výške 30.000 €. Osoba B nie je trestne zodpovedná za spáchaný zločin poškodzovania cudzej veci podľa § 245 ods. 1, ods. 3 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z. z dôvodu stavu nepríčetnosti vyvolaného duševnou poruchou. Konanie osoby A nie je možné posúdiť ako nepriame páchatelstvo pre nedostatok úmyselného zavinenia nepriameho páchatelstva z jej strany (nemala vedomosť o tom, že osoba B pre nepríčetnosť nie je trestne zodpovedná). Konanie osoby A zakladá znaky prípravy zločinu poškodzovania cudzej veci podľa § 13 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. (spáchaného formou návodu) k § 245 ods. 1, ods. 3 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z. Trestná zodpovednosť páchatela prípravy by sa z hľadiska zavinenia v naposledy uvedenom príklade zakladajúcom znaky prípravy zločinu žiadnym spôsobom neodlišovala od skôr uvedeného príkladu, ktorý by v prípade navrhovanej novelizácie zakladal znaky prípravy prečinu poškodzovania cudzej veci podľa § 245 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z.

³⁷ Podľa § 10 ods. 2 tr. z. č. 300/2005 Z. z. nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná.

2.2.10 Zánik trestnosti účastníctva v ČR a SR

V tr. z. č. 40/2009 Sb. bola v porovnaní s tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) doplnená chýbajúca právna úprava zániku trestnosti účastníctva. Podľa § 24 ods. 3 tr. z. 40/2009 Sb. „*trestná zodpovednosť účastníka zaniká, ak dobrovoľne upustil od ďalšieho účastníctva na trestnom čine a a) odstránil nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému trestným zákonom z podniknutého účastníctva, alebo b) urobil o účastníctve na trestnom čine oznámenie v dobe, keď nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému trestným zákonom z podniknutého účastníctva, mohlo byť ešte odstránené; oznámenie je nutné urobiť štátnemu zástupcovi alebo policajnému orgánu, vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie nadriadenému*“.

Podľa § 24 ods. 4 tr. z. 40/2009 Sb. „*ak je na čine zúčastnených viac osôb, nebráni zániku trestnej zodpovednosti účastníka, ktorý takto konal, ak je čin spáchaný ostatnými páchatelmi nezávisle na jeho skoršom príspevku k činu alebo napriek jeho včasnému oznámeniu*“.

Podľa § 24 ods. 5 tr. z. 40/2009 Sb. „*ustanovenie odstavcov 3 a 4 sa nevzťahuje na trestnú zodpovednosť účastníka za iný trestný čin, ktorý už konaním uvedeným v odstavci 1 spáchal*“.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z., obdobne ako to bolo v tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.), neobsahuje právnu úpravu zániku trestnosti účastníctva. Splnenie podmienok pre zánik trestnosti účastníctva sa analogicky posudzuje podľa ustanovení tr. z. č. 300/2005 Z. z. upravujúcich zánik trestnosti pokusu trestného činu (§ 14 ods. 3, ods. 4 tr. z. č. 300/2005 Z. z.).³⁸ Keďže ide o analógiu v prospech páchatela, je prípustná aj v trestnom práve hmotnom. Výslovnú právnu úpravu zániku trestnosti účastníctva na trestnom čine alebo jeho pokuse, ku ktorej pristúpil český zákonodarca, je potrebné hodnotiť kladne. Výslovné zakotvenie zásady obsiahnutej v § 24 ods. 4 tr. z. 40/2009 Sb. do trestného zákona predíde interpretačným nezhodám, ktoré sa v tejto súvislosti môžu vyskytnúť. Ide o zásadu výslovne pojatú tiež do ustanovení tr. z. č. 40/2009 Sb. obsahujúcich právnu úpravu zániku trestnosti pokusu a prípravy. Uvedená zásada nie je pojatá ani do ustanovení tr. z. č. 300/2005 Z. z. upravujúcich zánik trestnosti pokusu trestného činu alebo prípravy zločinu.

Pokiaľ je konanie inak naplňajúce znaky účastníctva pre nedostatok vývojového štádia trestného činu posudzované ako príprava v ČR na zvlášť závažný zločin a v SR na zločin, logicky sa zánik trestnosti takéhoto konania posudzuje podľa ustanovení upravujúcich zánik trestnosti prípravy zvlášť závažného zločinu (§ 20 ods. 3, ods. 4, ods. 5 tr. z. č. 40/2009 Sb.), respektíve prípravy zločinu (§ 13 ods. 3, ods. 4 tr. z. č. 300/2005 Z. z.).

2.2.11 Účastníctvo a pôsobnosť trestných zákonov

Paragraf 2 ods. 4 tr. z. č. 40/2009 Sb. v súvislosti s právnou úpravou časovej pôsobnosti zákona stanovuje tiež čas spáchania skutku výslovne pre prípad, ak konal účastník. Tr. z. č. 300/2005 Z. z. obdobnú právnu úpravu nemá.

³⁸ Podľa § 14 ods. 3 tr. z. č. 300/2005 Z. z. trestnosť pokusu trestného činu zaniká, ak páchatel dobrovoľne a) upustil od ďalšieho konania potrebného na dokonanie trestného činu a odstránil nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému týmto zákonom z podniknutého pokusu, alebo b) urobil o pokuse trestného činu oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru v čase, keď nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému týmto zákonom z podniknutého pokusu, sa mohlo ešte odstrániť; vojak môže toto oznámenie urobiť aj svojmu nadriadenému alebo služobnému orgánu a osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo výkone väzby aj príslušníkovi Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Podľa § 14 ods. 4 tr. z. č. 300/2005 Z. z. ustanovením odseku 3 nie je dotknutá trestnosť páchatela za iný trestný čin, ktorý už týmto konaním spáchal.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. v rámci právnej úpravy miestnej pôsobnosti zákona v súvislosti so zásadou teritoriality (§ 4) obsahuje špecifické ustanovenia vzťahujúce sa na účasť. Podľa § 4 ods. 3 tr. z. č. 40/2009 Sb. „účasť je spáchané na území Českej republiky, a) ak je tu spáchaný čin páchatela, keď miesto spáchania takého činu sa posudzuje obdobne podľa odstavca 2,³⁹ alebo b) ak konal tu sčasti účastník činu spáchaného v cudzine“.

Podľa § 4 ods. 4 tr. z. č. 40/2009 Sb. „ak konal účastník na území Českej republiky, použije sa na účasť zákon Českej republiky bez ohľadu na to, či je čin páchatela v cudzine trestný“.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v rámci vymedzenia územnej pôsobnosti zákona neobsahuje špecifickú právnu úpravu týkajúcu sa účasti.

2.2.12 Začiatok plynutia premlčacej doby u účastníka

V rámci právnej úpravy premlčania tr. z. č. 40/2009 Sb. obsahuje špecifickú úpravu týkajúcu sa účasti v § 34 ods. 2. Konkrétne ide o stanovanie začiatku plynutia premlčacej doby u účastníka. Podľa § 34 ods. 2 tr. z. č. 300/2005 Zb. „premlčacia doba začína bežať u trestných činov, u ktorých je znakom účinnosti alebo u ktorých je účinnosť znakom kvalifikovanej skutkovej podstaty, od okamihu, kedy taký účinok nastal; u ostatných trestných činov začína plynúť premlčacia doba od ukončenia konania. Účastníkovi začína plynúť premlčacia doba od ukončenia činu hlavného páchatela.“ Tr. z. č. 300/2005 Z. z. výslovne neupravuje začiatok plynutia premlčacej doby.

2.2.13 Trestanie účasti

Zákonodarcu pojal niektoré formy účasti do priručujúcich okolností uvedených v § 42 tr. z. č. 40/2009 Sb. Podľa § 42 písm. i) tr. z. č. 40/2009 Sb. „súd ako na priručujúcu okolnosť prihliadne najmä na to, že páchatel zvedol k činu inak trestnému, previneniu alebo trestnému činu iného, najmä dieťa mladšie ako pätnásť rokov, mladistvého alebo osobu vo veku blízkom veku mladistvých“. V zmysle § 42 písm. o) tr. z. č. 40/2009 Sb. priručujúcou okolnosťou je ak páchatel spáchal trestný čin ako organizátor, ako člen organizovanej skupiny alebo člen spolčenia.

Priručujúcou okolnosťou podľa § 37 písm. j) tr. z. č. 300/2005 Z. z. je to, „že páchatel zvedol na spáchanie trestného činu mladistvého“. Priručujúcou okolnosťou podľa § 37 písm. k) tr. z. č. 300/2005 Z. z. je, ak „páchatel spáchal trestný čin ako organizátor“. Význam priručujúcich okolností uvedených v § 37 tr. z. č. 300/2005 Z. z. (rovnako ako poľahčujúcich okolností uvedených v § 36 tr. z. č. 300/2005 Z. z.) pre trestanie vyplýva z ustanovení § 38 ods. 2, ods. 3, ods. 4 tr. z. č. 300/2005 Z. z. Podľa § 38 ods. 2 tr. z. č. 300/2005 Z. z. „pri určovaní druhu trestu a jeho výmery musí súd prihliadnuť na pomer a mieru závažnosti poľahčujúcich okolností a priručujúcich okolností“. Podľa § 38 ods. 3 tr. z. č. 300/2005 Z. z. „ak prevažuje pomer poľahčujúcich okolností, znižuje sa horná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o jednu tretinu“. Podľa § 38 ods. 4 tr. z. č. 300/2005 Z. z. „ak prevažuje pomer priručujúcich okolností, zvyšuje sa horná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o jednu tretinu“.

³⁹ Podľa § 4 ods. 2 tr. z. č. 40/2009 Sb. trestný čin sa považuje za spáchaný na území Českej republiky, a) ak sa tu páchatel celkom alebo sčasti dopustil konania, i keď porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného trestným zákonom nastalo alebo malo nastať celkom alebo čiastočne v cudzine, alebo b) ak porušil alebo ohrozil tu páchatel záujem chránený trestným zákonom alebo ak mal tu aspoň sčasti taký následok nastať, i keď sa konania dopustil v cudzine.

žujúcich okolností, zvyšuje sa dolná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o jednu tretinu“. Poľahčujúce a priťažujúce okolnosti taxatívne vymenované v § 36 a § 37 tr. z. č. 300/2005 Z. z. teda majú význam pre výpočet rozpätia sadzby trestov v konkrétnom prípade.

Podľa § 39 ods. 6 písm. b) tr. z. č. 40/2009 Sb. „*pri stanovení druhu trestu a jeho výmery prihliadne súd u organizátora, návodcu a pomocníka tiež k významu a povahe ich účasti na spáchaní trestného činu*“. Ide o ustanovenie totožné s § 31 ods. 2 písm. b) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.). Citované ustanovenie vytvára predpoklady pre individualizáciu trestania účastníctva. Obsahovo zhodné ustanovenie obsahuje aj tr. z. č. 300/2005 Z. z. Podľa § 34 ods. 5 písm. b) tr. z. č. 300/2005 Z. z. „*pri určovaní druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne u organizátora, objednávateľa, návodcu a pomocníka aj na význam a povahu ich účasti na spáchanom trestnom čine*“.

V súvislosti s trestaním účastníctva je často diskutovanou otázkou primeranosti postihu pomocníka podľa sadzby vzťahujúcej sa na páchatela trestného činu.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. na rozdiel od svojho predchodcu tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) obsahuje špecifické ustanovenie vzťahujúce sa na trestanie pomoci, ktoré upravuje mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby. Podľa § 58 ods. 5 tr. z. č. 40/2009 Sb. „*súd môže znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby tiež vtedy, ak odsudzuje páchatela za prípravu k trestnému činu alebo za pokus trestného činu alebo za pomoc k trestnému činu a má vzhľadom k povahe a závažnosti prípravy alebo pokusu alebo pomoci za to, že by použitie trestnej sadzby odňatia slobody týmto zákonom stanovené bolo pre páchatela neprímerane prísne a že možno dosiahnuť nápravu páchatela i trestom kratšieho trvania. Obmedzením stanoveným v odstavci 3 pritom nie je viazaný*“. Tr. z. č. 300/2005 Z. z. neobsahuje špecifickú právnu úpravu umožňujúcu mimoriadne zníženie trestu u páchatela pomoci k trestnému činu. Aj vo vzťahu k pomoci však možno uplatniť všeobecné ustanovenie uvedené v § 39 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z., podľa ktorého „*ak súd vzhľadom na okolnosti prípadu alebo vzhľadom na pomery páchatela má za to, že by použitie trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchatela neprímerane prísne a na zabezpečenie ochrany spoločnosti postačuje aj trest kratšieho trvania, možno páchatelovi uložiť trest aj pod dolnú hranicu trestu ustanoveného týmto zákonom*“. Možno preto dospieť k záveru, že tr. z. č. 300/2005 Z. z. v § 39 ods. 1 vytvára mechanizmus umožňujúci odstrániť prípadnú prílišnú tvrdosť dopadajúcu na pomocníka, ktorá môže v konkrétnom prípade vyplývať z postihu pomocníka podľa ustanovenia vzťahujúceho sa na páchatela hlavného trestného činu. Takéto mimoriadne zníženie trestu je však limitované obmedzeniami uvedenými v ustanovení § 39 ods. 3 tr. z. č. 300/2005 Z. z. Naproti tomu súd pri mimoriadnom znížení trestu odňatia slobody zmysle § 58 ods. 5 tr. z. č. 40/2009 Sb. nie je limitovaný žiadnymi obmedzeniami. Právna úprava v § 39 ods. 1 tr. z. č. 300/2005 Z. z. však umožňuje mimoriadne zníženie aj iných trestov ako trest odňatia slobody. Podľa tr. z. č. 40/2009 Zb. však takéto mimoriadne zníženie pri iných trestoch možné nie je.

V § 39 ods. 2 písm. e) tr. z. č. 300/2005 Z. z. sú naopak stanovené prípady, v ktorých nemožno znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu ani za splnenia podmienok uvedených v tomto ustanovení. Podľa § 39 ods. 2 písm. e) tr. z. č. 300/2005 Z. z. „*súd môže znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom aj vtedy, ak odsudzuje páchatela, ktorý sa zvlášť významnou mierou podieľal na objasnení trestného činu korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti tohto zákona, trest-*

ného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny podľa § 296, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297 alebo obzvlášť závažného zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou, alebo na zistení alebo usvedčení jeho páchatela tým, že poskytol v trestnom konaní dôkazy o takom čine, ak vzhľadom na povahu a závažnosť ním spáchaného trestného činu má súd za to, že účel trestu možno dosiahnuť aj trestom kratšieho trvania; znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby sa nesmie voči organizátorovi, návodcovi alebo objednávateľovi trestného činu, o ktorom poskytol dôkazy v trestnom konaní.

Pokiaľ sú jednotlivé formy účastníctva posudzované ako príprava na zvlášť závažný zločin (ČR), respektíve príprava na zločin (SR) pre nedostatok vývojového štádia „hlavného“ trestného činu, ich trestanie sa spravuje tiež § 39 ods. 6 písm. c) tr. z. č. 40/2009 Sb., respektíve § 34 ods. 5 písm. c) tr. z. č. 300/2005 Z. z., ktoré sú zhodné s im zodpovedajúcim § 31 ods. 2 písm. c) tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.). V takých prípadoch trestné zákony oboch republík pripúšťajú aj mimoriadne zníženie trestu za podmienok vzťahujúcich sa na prípravu, uvedených v § 58 ods. 5 tr. z. č. 40/2009 Sb., respektíve § 39 ods. 2 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z. Použitie mimoriadneho zníženia trestu je v zmysle oboch zákonov podmienené tým, že vzhľadom na povahu a závažnosť prípravy má súd za to, že použitie trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom by bolo pre páchatela neprimerane prísne a na ochranu spoločnosti postačuje aj trest kratšieho trvania. Podľa § 58 ods. 5 tr. z. č. 40/2009 Sb. súd nie je viazaný žiadnymi obmedzeniami pri mimoriadnom znížení trestu. V zmysle tohto ustanovenia však možno znížiť len dolnú hranicu trestu odňatia slobody. Podľa § 39 ods. 2 písm. a) tr. z. č. 300/2005 Z. z. je možné znížiť aj dolnú hranicu iného trestu ako je trest odňatia slobody, avšak súd je viazaný obmedzeniami uvedenými v § 39 ods. 3 tr. z. č. 300/2005 Z. z. Podľa § 40 ods. 2 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) súd mohol u páchatela prípravy za obdobných podmienok ako v aktuálnych trestných zákonoch SR a ČR mimoriadne znížiť, avšak len trest odňatia slobody, pričom bol viazaný obmedzeniami uvedenými v § 40 ods. 5 tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.).

Záver

Právna úprava spolupáchateľstva sa od nadobudnutia účinnosti tr. z. č. 86/1950 Sb. až po súčasné právne úpravy v ČR a SR podstatným spôsobom nezmenila. V súčasnosti platný a účinný tr. z. č. 40/2009 Zb. v rámci legálnej definície spolupáchateľstva výslovne vyjadruje požiadavku na úmyselné zavinenie, čím sa vrátil k definícii spolupáchateľstva uvedenej v tr. z. č. 86/1950 Zb. Výslovné vyjadrenie subjektívnej podmienky možno hodnotiť pozitívne, pretože ide o spresnenie definície spolupáchateľstva.

Nadobudnutím účinnosti tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) sa podstatným spôsobom zmenila koncepcia účastníctva, keď v tr. z. č. 86/1950 Sb. uplatňovanú zásadu osamostatnenia účastníctva nahradila zásada akcesority účastníctva.

Účinnosťou tr. z. č. 140/1961 Zb. (Sb.) sa formy účastníctva rozšírili o organizátora. Zariadenie organizátora medzi formy účastníctva na trestnom čine pri zohľadnení judikatúry prináša aj negatíva vyplývajúce z obmedzených možností posudzovať konanie účastníka ako pokračovací trestný čin, ak sa konanie účastníka týka útokov rôznych páchatelov.

Obmedzením trestnosti prípravy len na niektoré trestné činy vznikol stav, ktorý v niektorých prípadoch neopodstatnene znemožňuje vyvodenie trestnej zodpovednosti voči osobám, ktorých konanie nemožno považovať za účastníctvo na trestnom čine, respektíve pokuse pre nedostatok vývojového štádia „hlavného“ trestného činu.

Rozšírenie foriem účastníctva o objednávateľa po nadobudnutí účinnosti tr. z. č. 300/2005 Z. z. možno hodnotiť ako problematické vzhľadom na nejasné hranice medzi návodom a objednávateľom. Odlíšeni týchto foriem účastníctva by mala venovať väčšiu pozornosť právna teória a prax a v nadväznosti by bolo možné vyhodnotiť, či nie je vhodné vypustiť z tr. z. č. 300/2005 Z. z. objednávateľa ako samostatnú formu účastníctva.

Výslovné zaradenie vylákania poškodeného na miesto činu a dávania pozor pri čine medzi formy pomoci v § 24 ods. 1 písm. c) tr. z. č. 40/2009 Sb. možno s ohľadom na niektoré konkrétne prípady hodnotiť ako zvýhodňujúce osobu konajúcu takýmto spôsobom napr. tým, že konanie takejto osoby, pokiaľ sa týka rôznych páchatelov „hlavného“ trestného činu, nebude možné posúdiť ako pokračovací trestný čin a teda ani spočítavať škodu spôsobenú pri jej aktoch pre účely právnej kvalifikácie skutku.

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. sa vysporiadal s možným neprímeraným postihom pomocníka podľa trestnej sadzby vzťahujúcej sa na páchatela tak, že obsahuje špeciálne ustanovenie umožňujúce u pomocníka mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody pod dolnú hranicu zákonnej sadzby, bez existencie obmedzení takéhoto zníženia. Tr. z. č. 300/2005 Z. z. neobsahuje síce špecifické ustanovenie upravujúce mimoriadne zníženie trestu u pomocníka, avšak umožňuje aj na pomocníka aplikovať všeobecné ustanovenie o mimoriadnom znížení trestu, pri ktorom sú síce zákonom stanovené limity zníženia dolnej hranice trestov, avšak umožňuje mimoriadne zníženie aj iných trestov ako trestu odňatia slobody.

Slovenskej právnej úprave by prospela výslovná precízna právna úprava zániku trestnosti účastníctva.

Pri komplexnom porovnaní aktuálnych právnych úprav spolupáchatelstva a účastníctva v ČR a SR možno hodnotiť ako precíznejšiu právnu úpravu v tr. z. č. 40/2009 Sb. v porovnaní s tr. z. č. 300/2005 Z. z.

Legal Regulation of Aiding and Abetting in the Form of Complicity and Criminal Involvement of Natural Persons in the Czech and Slovak Republic

Remig Kubička

Abstract: The article considers two forms of aiding and abetting by means of complicity and criminal involvement. The introduction focuses on the explanation of the terms aiding and abetting, criminal involvement in the wider sense of the word, complicity and criminal involvement in the narrow sense of the word. The first chapter analyses the historical development of legal regulation of complicity and criminal involvement in the Czech and Slovak Republic since the elimination of legal dualism in former Czechoslovakia up to the present day and compares the particular legal regulations of the subject-matter in question. The second chapter analyses the current legal regulation of complicity and criminal involvement in both countries and compares each other as well as with preceding criminal laws. The aim of the article is to identify problematic parts of the legal regulation of complicity and criminal involvement in the considered criminal laws. The author of the article identified problematic provisions and other shortcomings of the evaluated provisions of the criminal laws in accordance with the set goal along with an emphasis placed on the current legal regulation. His findings can be an incentive for a professional discussion focusing on examination of justification of any amendment and supplement to legal provisions identified by the author as problematic.

Key words: complicity, criminal involvement, organizer, inciter, orderer, aider